Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Etymologiae

Isidorus <Hispalensis>

[Augsburg], 1472

Liber sedecimvs de pvlveribvs et glebis terre [...]

urn:nbn:de:bsz:31-128502

Visual Library

INCIPIT·LIBER·SEDECIMVS·DE PVLVERIBVS·ET·GLEBIS·TERRE

¶Ca·i

PVLVIS·DICTVS·ꝙ VI·VENTI·PELLATVR·TOLLITVR·ENIM·EIVS·FLATV·NEC·RESIstit nec stare nouit.sicut ait propheta tãq̃ puluis quem proiicit ventus a facie terre ¶Limus vocatus ꝙ lenis sit ¶Cenum ẽ vorago luti ¶Cinis ex incendio dicitur ab eo enim fit fauilla ꝙ ꝑ igné effecta sit.nam fos ignis est ¶Gleba quod sit globus pulueris eni collecc̃one conpingit̃·et in vno glomere adunatur Terra auré ligata gleba ẽ.soluta puluis·¶Labina eo ꝙ ãbulantibus lapsum inferat.Dicta ꝑ deriuacioné a labe ¶Lutum vocatum quidam ꝑ antifrasim putant ꝙ non sit mundum Nam omne lotum mundum est. ¶Volutabra appellata ꝙ ibi apri volutentur ¶Vligo sordes limi vel aque sunt ¶Sabulũ leuissimum terrae genus ¶Argilla ab argis vocata apud quos p̃mum ex ea vasa confecta sunt ¶Creta ab insula creta vbi melior est creta·¶Cimolia cãdida est ab insula cimea italie dicta q̃rum altera vestimentorũ p̃ciosos colores emollit·et cõfricato sulphure quodam nitore exhilarat·Altera gẽmis nitoré p̃stat ¶Creta argẽtaria et ipsa candida appellata.eo ꝙ nitoré argento reddat ¶Terra samaria a samo insula dicta·glutinosa et cãdida et lingue lenis·medicamentis et vasculis necessaria ¶Puluis puteolanus in puteolanis italie colligit̃ collibus.Opponiturq; ad sustiné da maria·fluctusq; frangendos·Nam mersus aquis protinus lapis fit.¶Vndisq; cotidie forctior effectus in saxum mutatur·Sicut argilla ab igne in lapidem vertitur·¶Sulphur vocatum quia igne accenditur·vr enim ignis est.Nam uis eius et in aquis feruentibus sentitur·Neq; alia res facilius accendit̃ Nascitur ĩ insulis eoleis inter siciliã et italiã·quas ardere dicunt Inuenit̃ et in aliis locis effossum·Huius genera sunt quatuor Viuũ quod foditur translucetq; et viret·ꝙ solum ex omnibus generibus medici vtuntur. Alterum quod appellant glebam vsibus tantum fullonum familiare.¶Tercium liquor est.Vsus eius ad lanas suffundẽdas ꝙ candoré molliciéq; prestat.Quartum ad licinia conficiẽda maxime aptum. Sulphuris tanta vis

41

est ut morbos epilenticos cōmiciales deprehendat nidore suo impositis ignibus exardescens in calice vini prunaq; subdita circunferés exardescentibus repercusso ·palorem dirum velut defunctorum effundit

De Glebis et aquis Ca·ii·

Bitumē i iudea e lacu assalti de emergit·Cuius glebas supnatátes naute scafis appropinq̄ntes colligūt. In siria autē limus ē·passim a terra exestuans.spissat autē vtq; et densitate coeūt et vtraq; greci spissa assaltō appellāt Natura enī ardens et igni icognita et neq; aqua neq; ferro rumpit nisi solis mulieribus inquinamētis vtilis ad cōpages nauium

Alumen vocatū a lumie q; lumen coloribus prestat tinguendis· Est autē salsugo terre efficiturq; hieme ex aqua et limo et estiuis solibus maturatur. Huius species due sūt liquidum et spissum

Sal quidam dictum putant·q; in igne exiliat·fugit enī ignem dum sit igneū·sed naturam sequitur·quia ignis et aqua inter se semper inimica sunt. Alii sal a salo et sole vocatum existimāt. Nam aquis maris spōte gignit spuma in extremis litoribus vel scopulis derelicta et a sole decocta. Sunt et lacus et flumīa et putei e quibus hauritur. De hinc in salinis ingestus sole siccatur·sed et flumina densantur in sale amne reliquo sub gelu fluente .Alibi quoq; detractis arenis colligit·crescens cum luna noctibus. Nam in cirrnea ammoniacus sub arenis inuenitur· Sunt et montes natiui salis·in quibus ferro cedit vt lapis·renascens maius .Tante alicubi duricie ut muros domosq; massis salis faciant.sicut in arabia.In natura quoq; salis differēcie sunt.nā alibi suauis alibi salsissimus· Cōmune sal i igne crepitat tragaseum nec crepitat in igne nec exilit·agrigentinum silicie flammis paciens·in aqua exilit·ī igne fluit contra naturam Sunt et colorum differentie·memfiticus rufus est·ī parte quadam sicilie ubi ethna est purpureus Item in eadem sicilia ī pachino adeo splendidus et lucidus ut imagines reddat. In capadocia crocinus efodit. Salis natura necessaria est ad omnē escā·Pulmentis enī saporem dat·excitat auditatem et appetitum ī omnibus cibis facit. Ex eo qppe omnis victus delectacio et sūma hilaritas .hinc et salus nomen accepisse putatur· Nichil enim vtilius sale et sole. Denique cornea uidemus corpora nauticorum. Quin etiam pecudes

armenta et iumēta·maxime sale prouocātur ad pastū. Multū
largiores lacte·multoq; graciores casei dote. Corpora eciam sal
stringit ·sicat et alligat. Defuncta eciam a putrescendi labe
vindicat ut durant ¶ Nitrum a loco sumpsit vocabulum nas
citur enim in oppido vel regione egipti nitria·prunamq; cir
cumferens·ex quo et medicine fiunt·et sordes corporum ves
tiumq; lauātur. Huius natura non multū a sale distat. Habet
enim virtutem salis·et similiter oritur canescentibus siccitate
litoribus· ¶ Afronitrum grece latine spuma nitri est·De quo
quidam ait. Rusticus es nescis quid greco nomine dicar·spu
ma vocor nitri grecus es afronitrō. Colligitur autē in ispania
in asia·in speluncis distillans. De hinc siccatur sole. Optimum
putatur si minime fuerit ponderosum· & maxime fricabile
colore pene purpureo ¶ Calcantum dictum quia calcidis est
timum id est flos. Vnde et aput latinos aeris flos appellatur.
Fit autem nunc multis i regionibus. Olim in ispania eputeis
vel stagnis id genus aque habentibus·aqua decocquebant &
in piscinas ligneas fundebant· appendentes super eas restes
lapillis extentas·quibus limus in similitudine vitrei acini ad
herebat sicq; effectum siccabatur diebus triginta. Fit autē nūc
alibi i speluncis quod liquide collectum de hinc diffusum in
quosdā botros solidatur. Fit et in scropibus cauatis: quorum
elateribus decadentes gutte coalescūt. Fit et in salis modo ex
flagrātissimo sole adeo constricte virtutis est·ut in leonum
et vrsorum ora aspersum tantam vim habeat stringēdi ut non
valeant mordere

¶ De·Lapidibus·vulgaribus· ¶ Ca·iii·

Lapis a terra tanq; densior·et iam vulgo discernitur
Lapis autem dictus q; ledat pedem·lapis mollis est
& sparsus ¶ Saxa harent et a montibus exciduntur
Petra grecum est ¶ Silex est durus lapis. eo q; exiliat ignis ab
eo dictus. Scopulus a saxo eminēti·q̄si ab speculando dictus
siue a tegemēto nauium apotoscopon ¶ Spelea grece·spelunca
latine·est autē rupis cauata ¶ Crepido extremitas saxi abrupta
Vnde et crepido vocata q; sit ab rupti saxi altitudo sic heret
pede pes densus·vnde et vocat̄ ¶ Cauces aspera saxa i mari·di
cta cauēdo q̄si caute. ¶ Murices·petre in litore similes muricis
vitus·acutissime et nauibus pnciose ¶ Icon saxū est q; humane

vocis sonū captans· etiam verba loquenciū immitatur ¶ Icon
autē grece imago latine vocat̄· eo ꝙ ad vocē respondens alieni
efficitur imago sermonis· Licet hoc quidem et locorum natu-
ra eueniat ac plerumq; conualliū ¶ Calculus est lapillus terre
admixtus· rotundus atq; durissimus· et omni puritate lenissi-
mus. Dictus autē calculus ꝙ sine molestia· breuitate sui calcet̄
¶ Cui contrarius est scrupus lapillus minutus et asper. Qui si
incident in calciamento nocet et molestia est animo Vnde et
animi molestiā scrupulum dicimus. Hinc et scrupea saxa· idē
aspera ¶ Cotis nomē accepit ꝙ ferrum ad incidendum accuat
Cotis enim greco sermone incisio nomniatur. Ex hiis aliae
aquarie sunt· aliae oleo indigent in acuendo· sed oleo lenem
aquae aciem acerrimum reddunt ¶ Pumex vocat̄· eo ꝙ spume
densitate concretus fiat. Est aridus candore paruus· tantamq;
naturam refrigerādi habens· ut in vase missus· multa deferuere
desinant. Rudos artifices appellant lapides contusos· & calce
admixtos· quos in pau mentis faciēdis superfundunt. Vnde
& rudera dicunt̄· ¶ Gipsum cognatū calci est· & est nomen
grecum. Plura eius genera Omnium autem optimum lapidis
specularis est. Est enim insignis edifficiorum & coronis gra-
tissimus· ¶ Calcisuiua dicta· quia dum sit tactu frigida· intus
ocultum continet ignem. Vnde & perfusa aqua· statim latens
ignis erumpit. mirum aliquid natura eiuus facit· Postquam
enim arserit· aquis incenditur· quibus solet ignis extingui
Oleo extinguitur quo solet ignis accendi. Vsus eius structu-
re fabrice necessarius. Nam lapis ita lapidi non potest adhe-
rere fortius· nisi calce coniunctus. ¶ Calcis e lapide albo &
duro melior structuris· & ex molle vtilis tectoriis ¶ Arena ab
ariditate dicta· nō abherēdo in fabricis ut qdam volūt. Huius
probacio· si manu impressa stridat· aut si in vestem candidam
sparsa nichil sordis relinquat

¶ De Lapidibus· insignioribus ¶ Ca· iiii

Magnes lapis indicus· ab inuentore vocatus. Fuit·
in india autē primum repertus· clauis crepidarū· ba-
culiq; cuspidi herens· cū armenta idem magnes pas-
ceret. Postea & passim inuenitur. Est autē colore ferrogineus
Sed ꝓbatur cum ferro adiūctus eius fecerit raptū. Nam adeo
aprehendit ferrum· ut catenam faciat anulorum. Vnde & eum

vulgus ferrum viuum appellat. Liquorem quoq; vitri ut ferrũ
trahere creditur. Cuius tãta vis est· ut refert beatissimus augũ/
stinus quodquidam eundem magnetem lapidem tenuerit sub
vase argenteo· ferrumq; super argentum posuerit· deinde subter
mouente manu cum lapide· ferrum cursum desuper mouebat
vnde factum est ut i quodã templo simulacrum e ferro pendere
in arere videret. ¶ Est quippe & alius in ethiopia magnes· qui
ferrum non ambigit· sed respuit. Omnis autem magnes· tanto
melior est· quãto magis ceruleus est ¶ Gagates lapis primum
inuentus est in sicilia. gagathis fluminis fluore reiectus. vnde
& nominatus. Licet & i britania sit plurimus Est autẽ niger
planus leuis· & ardens igni ad motos· fictilia ex eo non delent
scripta· Incensus serpentes fugat· epilẽticos manifestat· demo/
niacos prodit· deprehendit virginitatẽ· mirum quia accendit
aqua oleo restringit ¶ Abeston· arcadie lapis· ferrei coloris· ab
igne nomen sortitus· eo q; accensus semel· nunq; extinguitur
De quo lapide mechanicum aliquid ars humana molita est q;
gentiles capti sacrilegio mirarentur. Deniq; in templo quo/
dam fuisse ueneris fanũ. ibiq; candelabrũ· et in eo lucernã sub
diuo sic ardentem ut eam nulla tẽpestas· nullus imber exting/
ueret ¶ Pyritis eni· persicus lapis fuluus. aeris similans qua/
litatem· Cuius plurimus ignis· Siqdem facile scintillas emit/
tit Hic tenentis manũ si vehementius prematur adurit· ꝓpter
q; ab igne nomen accepit. Est et alius pyritis uulgaris· quem
vinum lapidem appellant· qui ferro uel lapide percussus scin/
tillas emittit· q excipiunt sulphure uel fungis· uel foliis· edito
celerius prebet ignem ¶ Nunc uulgus cocarem petram vocat
¶ Selenites qui latitudine lunaris interp̃tatur· eo q; in teriorẽ
eius candorem cum luna crescere atq; deficere aiunt· Cignitur
in persida ¶ Dionisius lapis fuscus· et rubẽtibus notis sparsus
Et ob hoc ita vocatur· quia si aquis mixtus cõteratur· uiuum
flagrat. Et q; in illo mirũ est ebrietati resistit ¶ Iracius niger
& sonorus· nascitur in flumine cuius nomen est pontus in
equicia ¶ Frigus lapis ex loco t̃xit vocabulum. Nascit enim
in frigia· colore pallidus· mediocriter grauis Est autem gleba
pumicosa. uritur antea vino perfusus· flatusq; follibus donec
rubescat· ac rursus dulci uino ternis uicibus intinguit· ting/
uendis tantũ uestibus utilis ¶ Sirius lapis a siria ubi reperit

appellatus. hic iteger fluctuari tditur. cōmmutus mergi ¶ A/
rabicus similis est ebori sine ulla macula. Hic defricatus ad
cutē sucū dimittit croco similem ¶ Iudaicus lapis albus est
atq; i steemate glādis. scripturis sub inuicē modo atus quē gci
grāmas appellant ¶ Samius a samo insula ubi reperit vocatus
Est grauis & candidus. poliēdo auro utilis ¶ Memficus vo/
catus a loco egipti. & est gemmantis nature. Hic tritus atq;
in his q̄ urēda sunt & secanda ex aceto in linitus. ita obstupes
cerere facit corpus. ut non senciat cruciatū ¶ Sarcofagus lapis
dictus. eo q̄ corpora defunctorum condita i eo infra quadra/
ginta dies adsum ūtur ¶ Sarcos eni grece arca dicit. fagus com
edere. Nascit autē i troade fissiliq; uena scindit. Sunt eiusdem
generis in oriēte saxa q̄ eciā uiuētibus alligata erodūt corpora
inciores autē seruādis corporibus nec adsumētes ¶ Emathi/
tes appellatus. eo q̄ cute resolutus. in colorem ueniat saguinis
Est autē ad modum liuidus et ferrugineus. Nascitur in vltia
egipti. babiloia. & ispania. ¶ Andromatus colore niger. pon/
dere & duricia insignis. Vnde et nomē traxit. ¶ Precipuus re/
peritur in africa. trahere autē in se argentum uel es dicit. Quiq;
atritus ut emathites. in colorem redigit sanguinis ¶ Iscistos in
uenitur in vltim i ispania. croco similis cum leui fulgore. facile
fricabilis. ¶ Amiantos appellatus a ueteribus. eo q̄ si ex ipso
uestis fuerit contacta contra ignem resistat. & igni imposita
nō ardeat. sed splendoē accepto nitescat. Et est sciscialo similis
ueneficiis resistens omnibus specialit magorum ¶ Batracides
similis est teste lamiose scissibilis ¶ Galactides colore cinerius
gustu suauis & ideo vocatus. quod q̄dam de se lacteū atritus
dimittat ¶ Obsius lapis niger est. translucidus. et vitri habens
similitudinē. Ponitur in speculis parietū propter imaginum
umbras reddendas. gemmas multi ex eo faciunt. Nascitur in
india & in samo italie ¶ Nitridas lapis eufratis sole repcussus
coloribus micat uariis ¶ Ethites lapides. reperiuntur in nidis
aquilarum. aiūt binos inuenire. marem et feminā. nec sine his
parere aquilas Horum masculus durus. similis galle subrutu/
lis. Femineus vero pusillus ac mollis. alligati partus celeritatē
faciunt. eciam aliquibus. vulue excidunt nisi cito parturienti/
bus auferātur. ¶ Fingites capadocie lapis. duricie marmo/
ris candidus atq; translucens. Ex quo quondam templum

constructú est a quodam rege foribus aureis · quibus clausis claritas intus diurna erat ¶ Emites ebori similis · in quo darii conditum ferũt · pariq; similis cãdore et duricia · minus tantũ ponderosus qui poros vocãt · ¶ Ostracites vocatus · q; similitudinem teste habeat · usus eius pro pumici ¶ Melanites lapis dictus ẽ eo q; melleũ et dulcem sucum reddat ¶ Hismiris lapis asper et indomitus et oia atterẽs · ex quo lapide gẽme terũtur. ¶ Crisites lapis colore similis ocree · inuenitur in egipto ¶ Amnites similis nitro · sed durior. Gignitur in egipto uel arabia · vi nascitur in ethiopia veluti viridis · sed lacteus cum resoluitur remordens uehemẽter ¶ Coranus albus est · duriorq; pario ¶ Molicius veluti uiridis et grãdis · inuenitur in egipto ¶ Tusculanus a loco italie dictus · dissilire igne traditur ¶ Salvinus fuscus adito oleo · etiã lucere ferẽt ¶ Est et quidam viridis lapis · vehemẽter igni resistens ¶ Sifinius mollis et candidus excalefactus oleo nigrescit · aqua durescit ¶ Lapides quoq; medicinalium mortariorum · ac pigmentorum vsibus apti Ethesius precipuus deinde colaticus. Tebaicus quoq; et basanites lapides · nichil ex sese remittẽtes. ¶ Specularis lapis vocatus est q; vitri more transluceat. Repertus primum in ispania citeriore et circa segobricã urbem. Inuenitur enim sub terra. Et effossus exciditur atq; finditur · in quaslibet tenues crustas

¶ De marmoribus ¶ Ca · v ·

Post lapidum genera veniemus ad marmora · Nam inter lapides et marmora differentie. ¶ Nam marmora dicuntur eximii lapides · que maculis et coloribus commutantur. ¶ Marmor sermo grecus est · a viriditate vocatũ. Et q̃uis postea & alii colores inueniãtur nomẽ tamẽ pristinũ a viriditate tenet · Marmorũ colores & genera ĩ numerabilia sunt · nõ tamen omnia e rupibus exciduntur · sed multa sub terra sparsa sunt · preciosissimi generis. Sicut lacedemoniũ viride · cunctisq; hilarius. Repertum prius aput lacedemonios vnde et vocabulũ traxit ¶ Ophites serpẽtiũ maculis similis est vnde et uocabulum sumpsit. Duo eius genera · molle · candidũ nigrũ · durum · augusteum · & tiberium. In egipto augusti ac tiberii primum principatu reperta sunt. Differentia eorũ est ab ophite · cum illud ut prediximus serpentium maculis sit simile hec maculis diuerso modo colligunt. Nam augusteũ vndatũ

est crispum in uertices · tiberium sparsa non conuoluta cani/
cie ¶ Purpontis ex egipto est rubens · candidis interuenienti/
bus punctis · nominis eius causa · q̃ rubeat ut purpera ¶ Basa/
nites ferrei coloris siue duricia · vnde et nomẽ ei datũ est · Inuẽ/
tus in egipto & in ethiopia. ¶ Alabastrites lapis candidus
intertinctus varis coloribus · ex quo euãgelici illius vasculum
unguenti fuerit · Cauant enim hunc ad vasa unguẽtaria · quo/
niam optime seruarein corrupta dicitur. Nascitur circa thebas
egiptias & damascum sirie · ceteris candidior. probatissimus
uero in india ¶ Parius candoris eximii · ligdinus cognomen/
to. Hic aput paron insulam nascit · vnde & parius nucupatur
Magnitudo eius q̃ lances crateras q̃ non excedat · vnguentis et
ipse aptus ¶ Coraliticus i asia · repertus mẽsura nõ ultra cubita
bina. Candore proximo eboris ad quandam similitudinem · e
diuerso & niger ¶ Alabandicus terre sue nomine nuncupatus
est. Purpure aspectu similis · iste i oriente igne liquatur atq̃ ad
usum vitri fundit ¶ Thebaicus intertictus aureis guttis. Inue/
nitur i parte egipti · asscripta cuticulis ad terẽda colliria quadam
utilitate naturali conueniens. ¶ Sienites circa sienẽ uel thepas
nascit · trabes ex eo fecere reges ¶ Marmora autẽ q̃ in officinis
rupibus q̃ gignuntur · ex quibus ita sui diuersi coloris maculis
distictus · cuius p̃mũ usum insule ciclades dederũt ¶ Lesbius
hbidior est paulo huic · sed et ipse diuersi coloris maculas habẽs
¶ Coritheus amoniace gutte similis · cũ uarietate diũso q̃ colorq̃
Corinto primũ reptus ẽ · Ex eo columne ingẽtes liminaq̃ fiũt
ac trabes ¶ Caristeum viridem optimũ · q̃ nomen ab aspectu
habens · eo q̃ gratus sit · his qui gẽmas sculpunt · eius enĩ viridi/
tas reficit oculos ¶ Numidicũ marmor numidia mittit ad cutẽ
sucũ dimittit · croco similem · vnde & nomẽ accepit · nõ crustis
sed in massa & liminum vsi aptũ ¶ Luculleum marmor nascit
in theo insula · cui lucullus consul nomẽ dedit. Qui delectatus
illo primus romã inuexit · solũq̃ pene hoc marmor ab amatore
nomen accepit. Est & liniẽsis tessnã appellatus a colore cineris
Cuius lapidis alligacio contra serpentes laudat. Ebur a barro
idẽ elefanto dictũ. Oratius Quid tibi uis mulier nigris dignissi/
ma barris

¶ De gemmis. ¶ Ca. vi.

Post marmorum genera gemme secuntur que multũ
auro decorẽ tribuunt uenustate colorũ. Primordia

eius a rupe caucasea. Fabule ferũt ꝑ metheũ primũ fragmenta
saxa eius inclusisse ferro. ac digito circũdasse. hisq; iniciis cepisse
anulum atq; gemmam. Genera gẽmarum innumerabilia esse
traduntur. E quibus nos ea tantum que principalia sunt. siue
notissima adnotauimus. Gemme vocate q; instar gũmi trãs/
luceant. Preciosi lapides ideo dicti sunt. quia care valent. siue
vt a vilibus discerni possunt. seu quod rari sint. Omne enĩ qd
rarum est. magnum & preciosum vocatur. vt i samuelis volu/
mine legit. Et sermo dni preciosos erat in israhel. hoc ẽ rarus

De viridioribus gemmis Ca. vi.

Omnium gẽmarum virentium. smaragdus pricipatũ
habet. Cui veteres tertiã post margaritas & vniones
tribuũt dignitatẽ. Smaragdus a animia viriditate
vocatus. Omne enĩ satis viride smaragdum dicitur. Nullis enĩ
gẽmis vel herbis maior q̃ huic austeritas ẽ. Nam herbas viren/
tes fronde q; exuperat. inficiens circa se viriditate repercussum
aerem. Sculpentibus quoq; gemmas. nulla gratior occulorum
refectio est. Cuius corpus si extentũ est. sic speculum. ita ima/
gines reddat. Quippe vero cesar gladiatorũ pugnas in smarag/
do expectabat. Genera eius duodeci. sed nobiliores scithici
qui in scithica gente reperiuntur. Secundum locum tenẽt bac/
triani. Colliguntur enim i commissuris saxorum flante aqui/
lone. Tunc enim tellure de operta intermicãt. quia his ventis
arcane maxime mouẽtur. Terciũ egiptii habẽt. reliqui metallis
aeratis inueniũtur. sed vicios. Nam aut aere. aut plumbo. vel
lapillamentis. vel salis similes notas habent. Smaragdi autem
mero et viridi proficiunt oleo q̃ uis natura imbuantur. Calcũ/
smaragdus dicta q; viridis sit et turbida aereis venis. hec i egip/
to vel cipro insula nascitur. Prasius pro viridante colore dic/
tus. sed vilis. Cuius alterum genus sanguineis pũctis abhorret.
Tertium distintũ virgulis tribus candidis. Berillus in india
gignitur. gentis sue lingue nomen habens. viriditate similis
smaragdo. sed cum palore. Politus autem ab indis in sex an/
gulis formas vt hebetudo coloris repercussione angulorum
excitetur. Aliter politus nõ habet fulgorẽ. Genera eius nouem
Crisoberillus dictus eo q; pallida eius viriditas in aureum
colorem resplendeat. & hunc india mittit. Crisoprassus indi
tus est colore porri sucũ referens aureis interueniẽtibus guttis

vnde et nomen accepit·quem quidam berillorũ generis iudica/
uerunt. ¶ Iaspis de greco in latinum viridis gemma interp̃tatur
Ias grece qppe viride pinasin gẽma dicit̃·ẽ autẽ smaragdo subsi
milis & crassi coloris. Species eius·x·&·vii· Volũt autem iaspi/
dem gemmã & gratie & tutele esse gestantibus·quod credere ñ
fidei sed supstitionis est. ¶ Tobazion ex virenti genere est om/
niq; colore resplendẽs inuenta primũ i arabie insula·in qua tro/
godite p̃dones fame & tempestate fessi·cũ herbarũ radices effo
derent·eruerunt·Que insula postea quesita nebulis coopta tan/
dem a nauigantibus inuenta est·sed ob hoc locus & gẽma no/
mẽ ex causa accepit· Nã tobazin trogoditarũ lingua significati/
onem habet querendi·Est autem amplissima gẽmarum·Eadẽ
sola nobiliũ limam sentit·Genera eius duo. ¶ Callaica colore
viridis·sed pallens & nimis crassa·Nichil iocũdius aurũ decẽs
vnde & appellata· Nascitur in india vel germania in rupibus
gelidis oculi mõ extuberãs. ¶ Melocites spissius virens & cra/
ssior q̃ smaragdus a colore malue nomen accepit in reddẽdis
laudata signis·Nascitur in arabia ¶ Eliotropia viridi colore &
nubilo·stellis puniceis supsparsa·cũ sanguineis venis·causa
nominis de effectu lapidis est Nam deiecta in labris eneis·ra/
dio solis mutat̃ sanguineo repcusso·Extra aquã autem speculi
mõ solẽ excipit·dephẽditq; deffectus eius·subeuntẽ lunã ostẽ/
dẽs·magoꝝ impudentie ¶ Manifestissimũ in hoc quoq; exem/
plum est·quod admixta herbe eliotropio quibusdã additis p̃
cãtationibus gerentem cõspici negent·Gignit̃ in cipro & africa
sed melior in ethiopia ¶ Sagda gẽma prasini coloris·apud chal/
deos·cuius tanta vis est·ut pmeantes naues e pfundo petat &
carinis ita tenacit adhereat·ut nisi ab rasa pte ligni vix seperet̃.
¶ Mirites dicta est·q in eo mirre color est·comp̃ssus autẽ usq;
ad colorẽ nardi. Spirat suauitatem aromatis·Repitur in arabia
uel egipto mirre coloris & odoris·vñ & nomẽ accepit. ¶ Mele
cros bicolor ex vna pte viridis·ex altera melli similis ¶ Coaspites
a flumine psarum dicta est ex viriditate fulgoris aurei

¶ De·Rubris gemmis ¶ Ca·viii·

Corallius gignit̃ in mari·Forma ramosus colore viri/
dis·et maxime rubens· Vie eius candide sub aqua et
molles. Detractus cõfestim durescit et rubescit·tac/
tuq; protinus lapidescit. Itaq; occupari · euelliq; retibus solet·

aut acro ferramento precidi · Qua de causa coralius vocitatur
Quanto autem aput nos margaritum indicum preciosum est
tanto apud indos corallium · Nunc magi fulminibus resistere
affirmant · si creditur. ¶ Sardius dicta eo q̃ reperta sit primum
a sardis. Haec rubrum habet colorem · marmoribus pristans ·
sed inter gemmas vilissima · Genera eius quinq̃ ¶ Onix appel/
lata · q̃ habeat in se permixtum candorem in similitudinem
vnguis humane · greci enim vnguē onice dicūt. Hāc india vel
arabia gignit Distant autē inuicē · nam indica igniculos habet
albescentibus zonis · arabica autē nigra cū candidis zonis · Ge/
nera eis quinque ¶ Sardonix ex duorum nominum societate
vocata. Est enim ex onicis cādore et sardo. Constat autem tri/
bus coloribus subterius nigro · medio cādido · superius mineo
hec sola signādo nihil cere uellit. Reperitur aūt aput indos &
arabes de tocia torrentibus · Genera eius quinq̃. ¶ Emathites
rubore sanguineus · ac ꝓpter emathites vocatus. Emath ꝓpe
sanguis est · gignit in ethiopia quidē · sed principalis in arabia
& arffica inuenitur. De qua promittunt magi quidā ad coar/
guandas barbarorum insidias. ¶ Sucinus quē greci electron
appellant · fului cereiq̃ coloris. Fertur arboris esse sucus · & ob
id sucinū appellari. ¶ Electrum autē vocari fabulosa argumē/
tacio dedit. Namq̃ fetonte fulminis ictu interempto sorores
eius luctu mutatas in arbores populus lacrimis electrū oibus
annis fundere iuxta eridanū amnē. Et electr̃ appellatū quoniā
sol vocitatus est electron plurimi poete dixere · Constat autem
eum non esse succū populi · sed pinee arboris. Nam accēsus tede
nidore flagrat Nascitur autem in insulis maris oceani septem/
trionalis sicut gummi · Densatq̃ vt cristallus rigore vel tepore
Ex ea fiunt decoris gratia agrestiū feminarum monilia · vocari
autem a quibusdā arpaga · eo q̃ atritu digitorū accepta caloris
anima folea paleasq̃ & vestium fimbrias rapiat · sicut magnes
ferum · quo cumq̃ autem modo libeat tinguntur Nam ancusae
radice conciliocq̃ inficiuntur ¶ Ligurius vocatus · q̃ fiat ex vri/
na lincis bestie · tepore indurata Est autem sic & sucinum fulua
adtrahens spiritu folia adpropinquancia

¶ De Purpureis ¶ Ca · viii ·

Inter purpureas gemas principatū ametistus indi/
cus tenet ¶ Ametistus p̃pureus est · pmixto violacio

colore· & quasi rose nitor· leniter quasdam flammulas fundés
Alterú eius genus descendens a iacinctis. Causam nois eius
adserunt· quia sit quidá in purpura illius nó ex toto igneú· sed
vini colorem habens. Est autem sculpturis facilis Cenera eius
quinque. ¶ Saphirus ceruleus est· cum purpura· habens pul/
ueres aureos sparsos. Optimus aput medos· nusquá tamé plu/
cidus ¶ Iacinctus ex nominis sui flore vocatus· hic i ethiopia
inuenitur· ceruleum colorem habens · Optimus qui nec rarus
est· nec densitate obtonsus· sed vtroque téperamento lucet· pur/
pura refulgens · Hic autem non semper equaliter rutilat. Sed
cum facie celi mutatur· Sereno enim persipcuus atq; clarus est
Nubilo coram oculis euanescit atque marcescit In os missus·
frigidus est. In sculpturis durissimus · nec tamen in vinctus
Nam adamante scibitur & signatur ¶ Iacintizonta indicus est
iacinctum prope reserens Quidam autem eorum cristallo simi/
les capillamentis intercurrentibus obscurátur ex quo etiá vicio
illorú nomen est. ¶ Ametistizontes appellatus· quia eius ex/
tremus igniculus in ametisti violem exit ¶ Celedonia ex irun/
dinum colore vocata· & duorum é generum · Quarum vna ex
altera parte purpurea· et alia purpurea nigris intueniétibus ma/
culis· ¶ Ceranea scithie gemma· ceruleo nitore coruscans. pura i
terdum· et punctulis intermicátibus auratis puluisculis variás
¶ Roditis rosea est· & ex eo nomen accepit

¶ De Candidis ¶ Ca·x·

Margarita prima candidarú gémarum· Quá inde mar/
garita aiút vocatam q; in conchulis maris hoc genus
lapidú inueniatur· inest enim in carne coclee· ¶ Cal/
culus natus· sicut in celebro piscis lapillus· gignitur autem de
celesti rore. Quem certo anni tempore coclee hauriunt. Ex qui/
bus margaritis quedam vniones vocantur. Aptum nomen
habentes · q; tantum vnus· nunq̃ duo vel plures simul reperi/
antur ¶ Meliores auté cádide margarite quáq; flauescút · Illas
enim aut iuuentus· aut matutini roris conceptio reddit candi/
das. Has senectus vel vesp̃tinus aer· gignit obscuras ¶ Pedo/
rus secunda post margarritá cádidarum gemmarum. De qua
querit̃ in quo colore numerari debeat· tociés iactáti per alienas
pulchritudines nominis· adeo vt decoris p̃rogatiua vocabulo
facta sit. ¶ Asterites candida est · inclusam lucem continens.

velut stellá intus ambulante redditq; solis cádidicantes radios
Vnde & nomé inuenit. ¶ Galactides lacteus est · qui attritus
reddit sucum album · ad lactis saporem · Feminis nutriétibus
inligata · fecúdat vbera · Infantium quoq; collo suspensa · saliuá
facere fert · i ore auté liquescere & memoriá adimere ¶ Mittunt
eá nilus & a celous amnes. Sút q smaragdú albis venis calac/
ticé vocát · cumligatú. ¶ Galacies · grádinis et cádoré pfert &
figurá. ¶ Duricia quoq; inuicta ut adamás · etiá in igné posita
manere suú frigus. ¶ Solisgemma cádida est · traxitq; nomé q;
adspeciem solis · in orbé fulgentes spargit radios. ¶ Solenites
translucet candido melleoq; fulgore · continens lune imagineé
Quam iuxta cursú astri ipsius phibent in dies singulos minu
atq; augeri. Nascit in psida ¶ Cimedia inuenit in cerebro piscis
eiusdem nois · candida et oblonga · presagare his ferunt magi
signa tranquillitatis vel tempestatis · ¶ Beloculus albicans · pu/
pillá cingit nigram : e medio aureo fulgore lucente · et propter
speciem · assiriorú regi belo dicata vnde & appellata ¶ Epime/
las dicitur cum in candida gemma superenigritat color · vnde
& nomen habet. ¶ Exebenus speciosa & candida · quo artifi/
ces aurum poliunt

¶ De Nigris ¶ Ca. xi.

Gathes reperta primú i sicilia · iuxta fluiné eiusdem
nominis · Postea plurimus in terris. Est auté nigra
habens in medio circulos nigros & albus · iunctos
& · variatos · similis emathiti · magi suffitu earú · si creditur · tem/
pestates auertunt · fulmina sistunt ¶ Absiccos nigra et ponde/
rosa · distincta venis rubétibus. Haec calefacta igne · in · diebus
calorē tenet. ¶ Egiptilla nigra est radice · cerulea facie · ex egipto
ubi inuenitur vocata. ¶ Media nigra est · a medea illa fabulosa
inuéta. Habet venas aerei coloris · sudoré reddit croci · saporem
vini. ¶ Vergentana italica gēma est · ab eis repta · nigra facie · al/
bis intermicatibus notis ¶ Bariptos nigra est · cum sanguineis
& albis notis. ¶ Meramelas · nigra · venas quemlibet colorem
secante per medias. ¶ Veneria crines · nigerrimi coloris · cōtinēs
in se speciē · rufi crinis ¶ Tricuus ex africa nigra ē · sed tres sucos
reddit. A radice nigrú · e medio sanguineú e summo ocree ¶ Di/
onisia · nigris mixtis · rubétibus notis ex aqua trita vinú flagrat
& odore suo ebrietate resistere putatur. ¶ Piritis nigra quidem.

sed attrita digitos adurit.

De Variis Ca·xii·

Xangrus varius ex omnibus pene coloribus cōstās vnde & nominatur ¶ Olca barbari nominis·ex fulvo & nigro·viridiq; & candido est ¶ Mitridax sole percussa coloribus micat variis·gignit̄ inper sida· ¶ Droselitus varius nominis causa·quia si ad ignem applicetur·velut sudorem emittit ¶ Opalus distinctus diuersarum colore gemmarū Est eni i eo carbunculi tenuior ignis·ametisti fulgēs purpura smaragdi nitens viriditas·& cuncta pariter sub quadam varietate lucencia·nomen habens ex patria. Sola enim eū parturit india ¶ Pontice a ponto dicit̄ genere diuerso. Nunc sanguineis nunc auratis micantes guttis. Alie habētes stellas·alie longis colorum ductibus liniate. ¶ Exocotalitus i parua magnitudie multicolor·vnde & hoc sibi nomē adoptauit. Tam diuersis eni notis sparsus est·ut·lx·gemaru colores in puo orbiculo eius deprehendatur. Nascitur autē in libia aput trogoditas. ¶ Murrina aput parthos gignitur·sed p̄cipua in germania. Humorē sub t̄ra putant calore densatū·vnde & nomē sumpsit· Varietas eius in purpurā cādoremq; & ignem cum quosdā colorē repcussos· quales i celesti arcu expectant̄. Cuius ꝯtraria causa cristallū facit·gelu vehementiore concreto.

De Cristallinis. Ca·xiii·

Cristallus resplendens et aquosus colore. Traditur q; nix sit glacie durata per annos. Vnde & nomen greci ei dederūt ¶ Gignitur autem in asia & cipro·maxime in septemtrionū alpibus·vbi nec estate sol feruentissimus inuenitur. Ideoq; ipa diuturna·& annosa duritia reddit hanc speciē q̄ cristallus dicitur. Nic oppositus radiis solis·adeo rapit flammam·vt aridis fungis vel foliis ignem prebeat·vsus etiam eius ad pocula destinatur. Nihil autem aliud q̄; frigidū pati potest ¶ Adamans lapis indicus·paruus & indecoros·ferrugineum habēs colorē·& splendorē cristalli nūnq̄; autē vltra magnitudinem nuclei auellani reptus. Nic nulli cedit materie nec ferro qdē·nec igni·nec vnq̄; incalescit. Vnde et nomē iterpretacione greca indomitus accepit· Sed dū sit inuictus contemptor ferri ignisq; ·ircino rumpitur sanguine recenti & calido maceratur· sicq; multis ictibus ferri per frāgit̄. Cuius fragmēta scupltores

pro gemmis insigniendis perforandisq; utuntur ¶ Hic autem dissidet cum agnete lapide·in tantum ut iuxta positus ferrū non paciatur abstrahi magneti· aut si ad motus magnes cōprehendeūt rapiat atq; auferat ¶ Fertur quoq; in electa similitudine venena dephendere· metus vanos expellere·maleficis resistere artibus genera eius·vi· ¶ Galacia grandinū & cādorē·& figurā adamātine duricie·habet etiā ī igne positus manere suū frigus ¶ Gerauniorū duo genera sunt. Vnum quē germania mittit cristallini similē·splēdet tamē ceruleo·& si sub diuo positus fuerit·fulgorem rapit sidereū. ¶ Gerauniū·alterū ispania in lusitaniis litoribus gignit·cōcolor piropo rubēti·& q̄litas ut ignis Nec aduersus vim fulgurū opitulari ferē si credit. Dicta autem ceraunia quō alibi nō inuenit q̄ in loco fulminis ictu ꝓximo· grece enim ceranos fulmen dicit. ¶ Iris aput arabiam in mari rubro nascit·coloris cristallini sexāgulata. Dicta ex argumēto iris. Nam sub tecto ꝑcussa sole species·& colores arcus celestis in proximos parietes imitatur· ¶ Astrion ex india est cristallo propinqua ī cuius centro lucet stella·fulgore lune plene·sumpsit autē nomen q̄ astris opposita fulgorē rapit ac regit ¶ Electria q̄si electoria. Inuentriculis eni·gallinaciis inuennit·cristallina specie·magnitudine fabe. Nanc in certaminibus inuictos fieri magi volunt si credimus ¶ Enidros ab aq̄ vocata. Exundat enim aqua ita vt clausam in ea putes fontaneam scaturiginem. Omnium ardencium gemmarū principatum carbunculus habet. Carbūculus autē dictus qd̄ sit ignitus vt carbo cuius fulgur nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris adeo vt flammas ad oculos vibret·Genera eius duodecē Sed prestātiores q̄ videntur lucere·veluti ignem efundere. Carbuncuus autem grece antrax dicitur·gignitur in libea apud trogoditas ¶ Antracites vocatus qd̄ sit & ipse coloris ignei·vt carbūculus sed candida vena precinctus. Cuius proprium est·qd̄ iactatus igni·velut inter mortuos extinguitur·ac contra aquis perfusus exardescit· ¶ Sandasirus nascit in indis· loco eius dē nominis. Species eius velut intra lucido igni intus fulgente auree gutte. Constat autē inter omnes quantus numerus stellarum accedit·tanto & precio accedere. Lingnis ex eo q̄ genere ardentiū est appellat·a lucernarum flagrātia·gignitur in multis locis sed probatissimia apud indus. Genera eius quatuor

¶ Carcedonia hoc q̄ & lignis facere dicit̄. Quāq̄ multū vilior predictis. Nascitur apud nasadones imbre vt ferunt diuino inuenitur repercussu lune plene. Omni autem generi sculpture resistunt ¶ Alabandina dicta ab alabando asie regione. cuius color ad calcedonium vadit sed rarus. ¶ Dracōtites ex cerebro draconis eruitur. que nisi uiuenti abscisa fuerit. non ingēmescit Vnde & eā magi dormiētibus draconibus amputant. Audaces enim viri explorant draconū specus. Spargunt ibi gramina medicata ad īcitandum draconū soporē. arq̄ ita somno sopitis capita desecant & gemmas detrahunt. Sunt candore translucido. Vsu earū orientis reges precipue gloriant̄ ¶ Crisoptasius ethiopicus. Quem lapidem lux celat prodit obscuritas. nocte enim igneus est. de aureus. ¶ Flogites ex persida est. ostentans intra se quasi flammas estuātes que nō exeunt ¶ Sirtites vocata quomodo in litore sirtium inuenta est. primum in parte lucanie. Color huius crocens. intus stellas cōtinēs languidas & sub nubilo renitentes. ¶ Ermisceon inter gratissimas aspicit̄ ex igneo colore radians auro. portantem secum in extremitatibus candidā lucem

¶ De Aureis ¶ Ca. xiiii

Nunt quedā gemmarū genera ex specie metallorū vel lapidum colore vel similitudine cognominata ¶ Crisopis aurū tantū esse videt̄. ¶ Crisolitus auro similis est. cū marini coloris similitudine. Nūc ethiopia gignit. ¶ Crisselectrus similis auro. sed in colorem electri vergens. matutino tantū aspectu iocūdus. rapacissimus ignium. & si iuxta fuerit. celerrime ardescit. ¶ Crisolamsis. ex auro & igne vocata. Aurea enī die. & nocte ignea. hanc ethiopia gignit. ¶ Amocrisus arenis auro intermixtus Nunc bratearum. nunc pulueris habens quadrulus. Gignitur ī psida. Leocrissus colore aureo. interueniente candida vena. ¶ Melectrisis dicta quod veluti per aurum sincerum ita hec gemma trasluceat ¶ Crisocolla gignit̄ ī india. vbi formice eruūt aurum. Est autē auro similis et habet naturam magnetis. nisi qd̄ augeri aurum tradit̄. vnde et nūcupatur ¶ Argaritis similis argēto habēs stemata aurea ¶ Androdoma argenti nitorē habet. gignitur autem in mari rubro Calcidis aerei coloris est. ¶ Calacofanus nigra est. sed lapilli illisa eris tinnitū reddit ¶ Balanites duo genera sūt. subuiridis & corinthee eris similitudinem mediam secantes flamea vena

Sideritis a contemplacione ferri·nihil dissonans. In maliciis quoq; si inferatur·discordias excitat ¶ Ideus dactilus ex insula creta ferreiq; coloris·causa nominis eius·quia pollicem humanum exprimit ¶ Ethiopicus ferrei coloris·qui dum terit nigrũ sucum emittit ¶ Similantius in eufrate alueo legitur, pcanesio marmori similis·medio colore glauco. veluti occuli pupilla interniteus ¶ Arabica ex patria dicta·aspectu eburnea é ¶ Efesitis speculi naturam habet·in reddendis imaginibus·quamq; rutilat. Experimentũ eius·si feruente aqua statim addita refrigerat·aut si soli opposita aridam materiam accendat·nascitur in croico ¶ Ostacites lapidosus·colore testatio durior·alt agate similis ¶ Colassa petra similis est·lingue humane·vnde & nomen sumpsit ¶ Fertur autem luna deficiente celo cadere·cui non modicam magi tribuũt potestatem. Nam ex eo lunares motus excitari putãt ¶ Sunt et quedã gẽmarum genera·cognominata ab anialibus ¶ Ecites uipereas maculas exprimit carcine marini cancri coloris est ¶ Scorpitis corpionis et colorem et effigiem refert ¶ Mirmicites formice reptantis effigiem imitatur. Yaos pauoni est similis ¶ Hiracites accipitris coloris. ¶ Ecitis aqle ¶ Egof talmos caprino oculo similis·Licgof talamus quatuor colorum ex rutilo·sanguineo i medio nigrum·candido cingit·vt luporũ oculos ¶ Mecanites papauer exprimit. Sunt & quedam gemme quibus gentiles in quibusdam superstitionibus vtunt ¶ Liperia suffita·ones bestias euocare tradunt ¶ Anacitide in idromãtia demonũ imagines euocare dicũt· ¶ Sinocidide vmbras inferorũ euocatas tenere dicuntur. ¶ Colonites oculus é indice testudinis sed varius & purpureus·Nunc magi impositũ lingue futura prenũciare dicũt ¶ Bronia a capite testitudinũ & onitribus cadi putatur·& restinuere fulminis ictus ¶ Nienia lapis in occulis hingene bestie inuenitur·qui si sub lingua hominum subditus fuerit futura eũ preciner e dicunt ¶ Corallus tempestati & grandini ferẽ resistere. ¶ Rontica est gemma quedam liuore perlucida·habens stellas rubras interdum & aureas·dicunt per eam interrogare demones & fugare In q busdã gemmarũ generibus vera a falsis dicernere magna facultas est·quippe inuentum sit ex vero genere alterius in alia falsa transducer·vt sardonices que ternis glutinantur gemmis ita vt deprehendi nõ possint Fingunt enim eas ex diuerso genere

nigro·candido·minioq; colore. Nam et ꝓ lapide preciosissimo smaragdum quidam vitrũ arte inficiunt · & fallit oculos sub dole·quedam falsa viriditas quousq; non est qui probat simulatum & arguat. Sicut & alia alio atq; alio modo · neq; est sine fraude vlla vita mortalium. Omnes autem non translucidas gemmas cecas appellari·eo q̃ densitate sua obscurentur

De·Vitro· Ca·xv·

Vitrum dictũ·quod visus ꝑspicuitate transluceat·In aliis enim metallis quitquid intrinsecus continet̃ abscõdit̃. In vitro vero quilibet liquor vel species qualis ẽ interius·talis exterius declaratur & quodamõ clausus patet. Cuius origo hec fuit. In ꝑte sirie que fenices vocat̃·finitima iudee·circa radices montis carmeli palus·ex qua nascitur belus amnis·v·milium passuũ spacio·in mare fluens·iuxta ptoloma/idem·cuius arene detorrẽte fluctus sordibus eluunt̃. Hic fama est pulsa naui·mercatorũ nitri·cũ sparsim per litus epulas pararent· nec essẽt ꝓ adtollẽdis vasis·lapides glebas nitri naues subdiderũt. Quibus accensis ꝑmixta arena litoris trãslucẽtis·noui liquoris fluxisse riuos · & hanc fuisse originẽ vitri· Mox ut est ingeniosa solertia·non fuit contenta solo nitro·sed & aliis mixturis·hanc artẽ studuit. Leuibus enim ardisq; lignis concoquit̃ adiecto cipro·ac nitro·cõtinuisq; fornacibus·ut aes liq̃t̃ masseq; fiũt. Postea ex massis rursus fundit̃ i officinis·& aliud flatu figuratur·aliud torno terit̃·aliud argenti mõ celatur. Tinguit̃ etiã multis modis. Ita ut iacictus saphirusq; immitet̃ et onices vel aliarũ gẽmarũ colores. Neq; ẽ eni alia speculis aptior materia·vel picture accõmodatior· Maximus tamen honor in cãdido vitro. Proximaq; in cristallis similitudine. Vñ & ad potandum argẽnti metalla & auri repulit. Vitrum olim fiebat in italia & ꝑ gallias·& in ispania. Harena alba mollissia pila molaq; terebat̃. Deinde miscebatur tribus ꝑtibus nitri pondere & mensura·ac liquata in alias fornaces transfundebat̃· que massa vocabat̃ ad monitrix. Atq; hec recocta fiebat vitrum parum & candidum. Ingenere vitri & obsianus lapis·adnumerat̃. Est autẽ virens interdum & niger. Aliquando & translucidus·crassiorem visu & in speculis parietũ·ꝓ imagine vmbras reddendas. Gemmas ex eo multi faciunt. Hunc lapidẽ in india & in italia & ad oceanũ in ispania nasci tradunt. Ferunt autem sub tiberio cesare

quédam artificem excogitasse vitri temperamentú·ut flexibile
esset & ductile. Qui dú admissus fuisset ad cesaré·porrexit fia/
lam cesari. Quá ille indignatus in pauimétum proiecit. Arti/
fex autē tulit fialá de pauiméto·que complicuerat se tanq̃ vas
aeneum·deinde malleú de sinu protulit·& fialá correxit. Hoc
facto cesar dixit artifici Nunqd alius scit istá conditionē vitri
Postq̃ ille iurans negauit·alterum hoc nescire iussit illum cae/
sar decollari·ne dum hoc cognitú fieret·aurú pro luto haberet·
& omnium metallorum precia abstraherétur Et reuera quia si
vasa vitria non frágerétur·meliora esset q̃ aurum & argétum

De Metallis Ca·xvi·

METallum dictum grece qd natura
eius sit vt vbi vna vena apparuit ibi sit ipes alterius
in quirendi. Septem sunt genera metallorú·aurum·
argentum·es·electrú·stagnum·plumbum·& quod domat oia
ferrum

De·Auro· Ca·xvi·

AVrum ab aura dictum·id é splendore. eo q̃ repcusso
aere plus fulgeat. Vnde virgilius·discolor inde auri
per ramos aura refulsit·hoc est splendor auri·Natu/
rale enim est vt metallorum splendor plus fulgeat·luce alia re/
percussus. Hinc & aurari dicti quorú fulgor spēdidos reddit
Obrisum aurum dictú·quod obradit splendore. Est enim
coloris optimi·quod ebrei ebreum greci caniró vocát Brat/
tea dicitur tenuissima lamina. Pecunia prius depecudibus ex
proprietate habebat & nomen. Decorio eni pecudum nummi
incidebátur & signabantur. Postea a saturno·ereus nummus
inuentus est. Ipse enim signare nummos & scribi constituit
Propterea & erarium saturno a gētilibus consecatú est. Alii
vt superius pecuniá a pecudibus appellauerunt·sicut a iuuan/
do iumenta sunt dicta. Omne enim patrimonium apud anti/
quos peculiú dicebatur a pecudibus·i qqus eorum constabat
vniuersa sustácia. Vnde & pecunarius vocabatur q̃ erat diues
modo vero pecuniosus Antiqissimi nō dum auro argentoq̃
inuento aere vtebant·ná prius aerea pecunia i vsu fuit Postea
argētea deide aurea subsecuta é sed ab ea cepit et nomē retinuit
Vnde et erariú dictum·quia plus es tantú in vsu fuit et ipsum
solum recōdebatur·auro argentoq̃ nō dum signato·ex quorú
metallis quáuis postea fuisset facta pecunia·non tamē aerariu

pmansit ab eo metallo·vnde iniciū sumpsit ¶ Thesaurus iux/
ta grecā proprietatē a reposicione nomiatur apotisteseos . Nam
thesis posicio dicit . Sit est nomē ex grecolatinoq; sermone co/
positum·q; nos dicere possumus repositum aurum ¶ Auraria
nomen habet ab auro ¶ Tributa vero eo q; antea p tribus sin/
gulas exigebantur sicut nunc persingula territoria. Sic autem
i tres partes diuisum fuisse romanū populum constat·vt qui p/
pe erant in singulis partibus tribuni dicerentur· Vnde etiam
sumptus quos dabant populi·tributa nominauerūt ¶ Vecti/
galias tributa·a vehendo dicta ¶ Stipendium a stipe penden/
da nominatum . Antiqui vero adpendere pecuniam soliti erāt
magis q; adnumeran ¶ Moneta appellata est quia monet ne q;
fraus in metallo vel in pondere fiat ¶ Nomisma ē solidus au/
reus·vel argēteus·siue aereus·ideo sic appellata·quia nomini/
bus principū effigi sq; signatur . Primus nummus argirnum
inde nucupabatur quia q; plurimum ex argento percuc ebat
¶ Nummi autem a numa romanorum rege nominati sunt
qui eos primum apud latinos imaginibus notauit·& titulis
nominis sui prescripsit· ¶ Solidi dicunt a sacculo quo cōdun/
tur·a continente id q; continetur appellatū. ¶ In nomismate
tria querunt·metallum·figura·pondus. Si ex his aliquid defu/
erit·nomisma nō erit . Aria suut autē genera. argēti·auri & eris
Signatum·& factum·infectū . Signatum est q; i nummis est
Factum q; in vasis & signis. Infectum q; in massis·q; & graue
dicit·id ē massa. In notiam autem formarm metalla ita venerūt
Dum enim quocumq; casu arderēt silue et excoquerent terra q;
calefactis venis fudit riuos·cuiuscumq; structure. Siue igitur
aes illud fuerat·siue aurū cum i loca terre depressiora decurrat
sumpsit figuram in qua illud vel profluens riuus vel excipiēs
lacuna formauerat. Quarū rerum splendore capti homies cum
ligatas attolerent massas · viderunt in ea terre vestigia figurata
Hinc q; excogitauerunt liquefactas ad omnem forma posse
deduci

De Argento

Ca·xviii

Argentum. nō longe a greca appellacōe distat . Hoc
enim illi argirum vocant. Cui mirum in modum·il/
lud dum candidū sit·impressum corpori·lineas nigras
reddit ¶ Argentū viuum dictū quod excidat materias·in quib
bus iniciturhoc & liquidū·quia percurrit. Inuenitur specialit

in metallis·siue argentariis fornacibus ·guttarum concretione tectis inherens. Sepe etiam in stercore vetustissimo cloacarum vel puteorum limo. Fit etiam ex minio imposito ĩ cochule ferrae·patena testea supposita. Tum circulito vasculo circũdantur carbones·sicq; argentum uiuũ ex minio distillat. Sine hoc neq; argentum neq; aes in aurari potest. Tante autem virtutis est·ut si sup sextariũ argenti uiui·centenariũ saxum supponas· oneri stati resistit·sin vero auri scrupulum leuitate eius raptum·sinu recipit· ex quo intelligĩ· non pondus sed naturã esse cui cedit. Seruatur autem melius in vitreis vasculis. Nam ceteras materias pforat. Potui autem datũ interficit ponderis causa. ¶ Argenti purgaméta litargiros quã nos spumã argẽti appellamus. Fit autem ex argento & plumbo mixta.

De Aere. ¶ Ca·xviii·

Aer ab splẽdore aeris vocatũ·sicut aurum & argẽtum. Apud antiquos autem prior aeris q̃; ferri cognitus ẽ vsus. Aere quippe primi pscindebãt terram. Aere certamina belli gerabant·eratq; in precio magis aes. Aurum vero & argentum ppter inutilitatem reiciebantur. Nunc versa vice iacet aes·aurum sũmo cessit honore. Sic voluẽda etas·cõmutat tempora rerum·& quod fuit in precio. fit nullo deniq; honore. Vsus deinde aeris transit in similacris·in vasis·in edificiorum structuris. Maxime & ad ppetuitatem monimentorum etiam puplice in eis constituciones scripte sunt. ¶ Ciprium aes in cipro insula prius reptum· vnde & vocatum. Factum ex lapide aeroso·quem cathmiam vocant·& est ductile. Huic si addatur plumbũ colore purpureo fit. ¶ Auricalcũ dictũ·q; & splẽdorem auri et duritiã aeris possideat. Est autẽ nomen cõpositum ex lingua latina & greca·aes enim sermone grecorũ calco vocat. Fit autem ex aere & igne multo · ac medicaminibus pducitur ad aureum colorẽ. ¶ Corintheũ est cõmixtio omniũ metallorũ quod casus primum miscunt corintho cum caperetur incensa. Nam dũ hanc ciuitatẽ hãnibal cepisset· omnes statuas aeneas & aureas & argenteas·ĩ vnum rogum cõgessit·& eas incendit. Ita ex hac cõmixtione fabri sustulerunt·& fecerunt parapsides sic corinthia nata sunt·ex oibus in vnũ nec hoc·nec illud·vnde & vsq; in hodiernum diem·siue ex ipso·siue ex imitacione eius aes corintheũ·vel corinthea vasa dicuntur. Huius tria genera

Cadidum vnum ad argenti nitorem accedens. Alterum i quo ipsius auri fulua natura est. Tercium in quo equalis cunctorũ teperies. ¶ Coronariũ ex ductili ere tenuat̃ i laminas taurorũq; felle tinctũ speciem auri in coronis histrionũ prebet vnde appellatũ. ¶ Pirropũ igneus color vocauit. nãq; i singulas vncias aeris additis auri scripulis senis pretenui brattea ignescit flammasq; imitatur. vnde & pirropum dicitur. ¶ Regulare aes dicit̃ q; ab aliis ductile appellatur quale omne cipriũ est. ¶ Ductile autem dicit̃ eo q; malleo producatur sicut. cõtra fusile q; tantũ funditur. hoc et caldarium q; tantum funditur. nam maleis fragile est. Siquidem omne aes diligentius purgatis igne vitiis excotisq; regulare efficitur. ¶ Campanum quoq; inter genera aeris vocatur. a cãpania prouincia. q̃ est in italie partibus. vtẽsilibus & vasis omnibus probatissimum. ¶ Aes omne frigore magno melius funditur. aes rubiginẽ celerius trahit nisi oleo perungatur seruari autẽ id optime etiã in liquida pice tradunt. Inter omnia metalla aes vocabilissimũ ẽ. & maxime potestatis ideo & aenea limina. vnde & virgilius. In foribus cardo stridebat aenis. Origo aeris cadmina calciteus purgamenta aeris cadmia & origo. & aeris flos. ¶ Cathmina gignitur in metallorum aeris atq; argenti fornacibus insidente nitore. namq; vt ipse lapis ex quo fit aes cadmia vocatur. Sic rursus in fornacibus existit & nominis sui ornẽ recipit. ¶ Aeris flos fit seu gignitur cõflacionibus resoluto atq; reliq̃cto aereo supfusa frigida repentina eni densacione tanq̃ desputo reparat̃ flos. Aeruginẽ aes creat. Nam liminae aereae super vas aceti asperrimi sarmẽtis superpositae atq; ita distillantibus q; ex eo cecidit in ipsum acetum teritur & scribatur

De Ferro Ca. xx

Ferrum dictum quod farra id est semina frugũ terre condat. ¶ Idem & calibs a calibe flumine. vbi ferrũ optima acie temperatur. vnde abusiue dicitur. calibs ipsa materia es. ut vulni ficusq; calibs. ¶ Ferri vsus post alia metalla repertus est. Cuius postea versa est in obprobrium species. Nam vnde pridem tellus tractabat̃. inde modo cruor effundit̃. Nullum autem corpus tam densis inter se. coherẽtibus & implicitis elemẽtis q̃ ferrum. Vnde inest illi duricia cum frigore. Ferri autẽ metallũ pene vbq; reperit̃. Sed ex omnibus generibus palma serico ferro dat̃. Seres eni hoc in vestibus suis pellibusq;

mittũt. Secũda vero parthico·neq; alia genera ferri·sed ex mera acie temperat̃·ceteris enim admiscet̃ mollior cõplexus. ¶ Differentia ferri plurima iuxta terre genus. Nam aliud molle·plumboq; vicinũ. Rotarum & clauorũ vsibus aptum. Aliud fragile et erosum·culture terre conueniens. Aliud breuitate sola placẽs clausq; caligarius. Aliud rubiginẽ celerius sentit. Stricture vocantur hee omnes·quod nõ in aliis metallis adstringendo apte vocabulo imposuit. ¶ Aquarum vero sũma differẽtia·quibus ferrũ candẽs inmergit̃ quo vtilior fiat· sicut birbilis in ispania. Et tirassona comus in italia. ¶ Inacuẽdo ferro oleo delectatior fit acies. Vnde & tenuiora ferramẽta· oleo restingui mos est·ne aq̃ infragilitatẽ durent̃. A ferro sanguis humanus sese vlciscit̃· contactũ náq; rubiginẽ trahit. Cum ferro magnes lapis cõcordiam habet. Sola enĩ hec materia vim ab hoc lapide accepit·retineq; lõgo tẽpore. Ex eodẽ lapide architectus quidã alexãdrie templum concamerauit·vnde & in eo simulacrum ferro in aere pendere videret̃. Ferrũ accensũ igne nisi duret̃·ictibus corrũpit̃. Rubens non est habile adtondendum·neq; anteq̃ albescere incipiat·a ceto vel a lumine illitũ ferrũ·fit eri simile. Purgamenta ferri rubigo & scoria. ¶ Rubigo est viciũ rodens ferrũ vel segetes quasi rodigo mutata·v. littera & hec erugo ab erodendo · nã erugo vicium est ferri·ab erodendo dictum non ab aeramento· dicta q; ferrũ vel segetes rodat. ¶ Scoria vero pgamẽta & sordes sũt·que igne excoquũtur. Et dicta scoria quia de ferro excutit̃. Rubigine autem caret ferrum si cerussa et gipso et liquida pice perunguitur. Item rubigo ferramenta · non viciat·si eadem medulla ceruina vel cerussa mixta rosatio liniantur

De · Plumbo ¶ Ca·xxi

Plumbum dictum qd̃ ex eo primũ pilis factis·maris altitudo tẽptata ẽ· huius·ii·genera·nigrũ· candidũ·sed melius candidũ ·qd̃ pus i insulis·athlantici maris inuentũ est. Siq dem & in lusitania & i galitia gignit̃ Sumpta terra arenosa & coloris nigri·& pondere grauis·interueniunt & minuti calculi maxime & torrẽtibus siccat·s·lauãt eas harenas·& qd̃ subdit·coquunt in fornacibus. Inueniuntur & in auraris metallis·a qua missa·calculi nigri & graues. Et dum aurum colligit̃ cum eo remaneãt. Postea seperatim conflantur & in plumbum album resoluũt̃·Inde & eadem grauitas plũbi

q; auro. Nigrum plumbum circa cantabriam abundat. Cuius origo duplex est · aut enim solum ex sua vena prodit · aut cum argento nascitur · mixtisq; venis conflat. Minus primus in fornacibus liquor stagnum est secundus argentũ quod remanet super addita vena · rursusq; cõflata fit nigrũ plumbum. India neq; plumbum neq; aes habet · gemmis tantum & margaritis hec permutat. Nigro plumbo ad fistulas laminasq; vtimur · laboriosius in ispania & gallia eruit. Plumbum náq; in britania summo terre corio colligitur

De · Stagno Ca. xxii

Stagni ethimologia attoxopizon · id est separans & secernens mixta enim & adulterata inter se per igné metalla dissotiat. Et ab auro & argéto aes plúbumq; secernit. Alia quoq; metalla ab igne defendit. Et cũ sit natura aeris ferriq; durissima · si abste stagno fuerit · vritur atq; cremat. Stagnum in litum aereis vasis · saporẽ facit gratiorem · & compescit virus eruginis. Specula etiã ex ea temperantur. Cerussa quoq; ex eo sicut ex plumbo conficitur

De · Electris Ca · xxiii

Electrum vocatũ qd ad radium solis clarius auro argentoq; reluceat · Sol eni a poetis electron appellat. Defecacius é eni hoc metallum oibus metallis. huius tria genera. Vnum qd ex pini arboribue fluit · qd succinum dicit. Alterum metallum · qd naturaliter inuenit · & in precio habetur · Tertiũ qd fit de tribus ptibus auri & argenti vna · q̃s ptes si naturale resoluas inuenies vnde nihil inter esse natũ an factum · vtrúq; enim eiusdem nature est. Electrum qd est naturale · eiusmodi nature est · vt i conuiuio · & ad lumina cũctis metallis clarius fulgeat · & venenũ prodat. Nam si i eo fundas venenum · stridorem edit · & colores varios i modum arcus celestis emittit

De · Ponderibus Ca · xxiiii

Ponderum ac mensurarũ iuuat cognoscere modum. Nam oia corporalia sic scriptũ é a sumis vsq; ad ima · mensura et numero et pondere disposita atq; formata. Cũctis eni corporeis rebus põdus natura dedit · suũ quoq; regit oia põdus. Primus moises · deinde fidon argius ponderũ rationẽ in grecia cõstituit · Ee licet alii antiqores extiterint sed ist e hac arte experientior fuit. Pondus dictum eo q; instatanea libratim péderat · hinc & adpẽsum. Abusiue autẽ pondus

libra ē vna ¶ Vnde etiā dictū dipondus est quasi duo pōdera
q; nomē adhuc in vsu retinetur ¶ Trutina ē gemina ponderum
lances·equali examine pendens·facta ,ppter talenta·& cētena/
ria adpendenda·sicut momētana·pro parua modicaq; pecunia
haec & moneta vocata . Item & statera·nomen ex numero ha/
bens·q; duobus lancibus & vna i medio stilo librata·equalit
stet. ¶ Campana a regione italie nomē accepit·vbi primū eius
vsus reptus ē . Haec duas lances nō habet·sed virga est signata
libris·& vnciis·& vago pondere mēsurata ¶ Examē·est filum
medium·quo trutine statera regitur·& lances equantur·vnde
& i lanciis amentū dicitur. ¶ Vnicuiq; autē ponderi certus est
modus·nominibus ,ppriis designatus ¶ Calcus minima pars
ponderis·quarta pars oboli est·cōstans lentis geminis grauis
Appellatur autē calcus·quod sit paruus . Sicut & lapis calcu/
lus q adeo minimus est·vt sine molestia sui calcet. ¶ Siliqua
vicesima·quarta pars solidi est·ab arbore cuius semen est vo/
cabulum tenens ¶ Ceratim oboli pars media est·habens siliq;
vnam semis·hunc latinitas semiobolum vocat·Ceratim autē
grece latine selica cornuū interpretat. ¶ Obolus siliquis tribus
appendens·habens cerates duos·calcos quatuor . Fiebat enim
olim ex aere in modum sagitte·vnde & nomen a grecis sump/
sit sagitta ¶ Scripulos sex siliquarum pondere constat·hic aput
grecos grāma vocat ¶ Scripulus autē dictus a lapillo breui per
diminucionē·qui scrupus vocatur ¶ Dragma·viii·pars vncie
est & denarii pondus·argēti tribus cōstat scripulis·id est·xviii
siliquis. ¶ Denarius dictus q a pro·x nūmis imputat ¶ Soli/
dum nuncupatum quia illi nihil de esse videt . Solidum enim
veteres integrum dicebāt et totū·ipse enim nomisma vocatur·
eo q; nominibus principū effigiisq; signat. Ab inicio vero vnū
nomisma·vnus argēteus erat·hoc enim ab assiriis cepit dicunt
autē iudei qd abrahā in terra chanaan primus hanc aduexerit
formam. ¶ Solidus aput latinos alio nomine sextula dicitur
quod bis sex vnciis compleatur . Cuius terciam partem ideo
dixerunt tremissem·eo q; solidum faciat ter missus. ¶ Sextula
bis adsumpta·duellam facit. Ter posita stater redditur ¶ Stater
autē medietas vncie est·adpendens aureos tres·vnde & vocat
Stater quod tribus solidis stet. ¶ Hec & semiuncia q a semis
habet de vncia ¶ Hec & semissis·qua semi ponderis est quasi

semis assis ¶ Quadrantē ebrei similiter quadrantē vocant· & vo/
catur quadra· q̄ vncie quartam partem appendat. ¶ Sicel qui
latino sermone siclus corrupte appellatur ·ebreum nomen est
.Habet aput eos vncie pondus· aput latinos autem & grecos
quarta pars vncie ·& stateris medietas .dragmas appendens
duas. Vnde cum i literis diuinis legitur siclus vncia est .Cum
vero ingentiliū quarta pars vncie. ¶ Vncia dicta qd̄ vniuer/
sitatem minorum ponderū sua vnitate vinceat id est cōplectat
Cōstat autem dragmis octo· id est scripulis·xxiiii. Quod pro
inde legitimū pondus habetur· quia numerus scripulorū eius
horas diei noctisq; metitur ·vel quia libram efficit cum duo/
decies computatur· ¶ Libra duodecē vnciis perficitur & inde
habetur perfecti ponderis genus· quod tot cōstat vnciis quot
mensibus annus .Dicta autem libra·quasi sit libera· & cuncta
intra se pondera predicta concludat. ¶ Mna in ponderibus·c·
dragmas esse pondus perhibet̄ in grecis ¶ Nam nihil est calco
minus·nihil talēto maius .Cuius varium apud diuersas gētes
pondus habetur. Apud romanos enim talentū est·lxx·duarū
librarum ·sicut plautus ostendit· qui ait duo talenta esse.c·xl·
libras. Est autē triplex·id est minor ·medius·summus .Minor
quinquaginta libras .Medius·lxx· duarum librarū. Summus
c·xx·constat ¶ Centenarium numeri nomen est eo quod c·li/
brarum pōderis sit. Quod pondus propter ꝑfectionem cēte/
nani numeri instituerūt romanani

¶ De· Mensuris ¶ Ca·xxv

Mensura ē res aliq̄ modo suo·vel tempore circumscripta
Nec aut corporis est·aut temporis ¶ Corporis vt ho/
minum·lignorum ·& calumnarū longitudo & breui/
tas .Sed & solem istum propriam sui orbis habere mensuram
quod geometrici perscutare audent. ¶ Temporis vt mensura·
dierum·horarū ·& annorum .Vnde & pedes metiri dicimus
Proprie autē mensura vocatur·q̄ ea fruges metuitur·atq; fru/
mēta id est humida & sicca·vt modius vrne·& anfore ¶ Mē/
surarum pars minima coclea ·quod est dimidia pars dragme
appendens siliq̄s nouē qui triplicatus·conculam facit. ¶ Con/
cula vna & dimidia adimpletur dragma ¶ Ciati pondus de/
cem dragmis appēditur qui etiam a quibusdam casatis no/
minatur ¶ Oxifalus fit·si quinq; dragme adduntur ad decem

Acitabulum quarta pars emine est xii·dragmas appendés
Cottula emina est habés ciatos.vi. Que id circo cottula vo/
catur quia cote greco sermone incisio dicitur·& emina sextarii
in duo equa inciditur·& cottulam facit Emina autē appen/
dat libram vnā·que geminata sextariū facit Sextarius duarū
librarū est Qui bis assumptus nominat̃ bilibris Assump/
tus quater·fit greco sermone cenix· Quinquies complicatus
qui narem siue gomor facit. Adiice sextum·congium reddit
Nam congius sex metitur sextariis ·a quo & sextarii nomen
dederunt. Congium autē a congendo id est per augmentū
crescendo vocatur. Vnde postea pecunia benefcii gratia dari
cepta congiarium appellatū est. Vnus quisq; enim sui tēporis
imperatur·fauorem populi captans adiiciebat·vt largior vide/
retur in donis Congiarium autē specialiter mensura liquorū
est·cuius et rem simul & nomē a romanis impositum inueni/
mus Metrum est mēsura liquidorū. Hoc a mensura accepit
nomen. Metron autē mensura dicunt greci. Et inde appellata
metreta. Licet & vrna & anfora & reliq̃ huiusmodi nomina
mensurarū sint·tamen ista hoc nomē a denarii numeri pfecti/
one accepit. Metrum ad omnem mēsuram pertinet. Metrum
enim grece·latine mensura dicitur. Nam & ciatus mensura est
& anfora mensura ē ·& quitquid plus minus ve carit mēsura ē
Sed ideo hoc nomen specialiter sibi assumpsit. qd̃ sit mensura
perfecti numeri·id est denarii Modius dictus·ab eo qd̃ sit
suo modo perfectus. Est autē mēsura librarū·xliii·id est sex/
tariorū·xxii. Cuius numeri causa inde tracta est·eo qd̃ i prin/
cipio deus·xxii·opera fecit· Nam primo die ·vii ·opera fecit·id
est materiam informem ·angelos·lucem·celos superiores·terrā
aquam.atq; aerem. Secunda die ·firmamenta solum. Tercia
die·iiii maria·semina·sationes·atq; plātaria. Quarta die·iii·solē
lunam·&stellas. Quinta die ·iii·pisces·& reptilia aquarum·&
volatilia ·Sexta die·iiii·bestias·pecudes·reptilia terre & homi/
nem. Et facta sunt omnia·xxii.genera in diebus·vi. Et xxii·ge/
nerationes sūt·ab adam·vsq; ad iacob. Ex cuius semine nascit̃
oīs gens israhel. Et· xxii·libri veteris testamenti·vsq; ad hester
Et·xxii·literarum sunt elementa·quibus constat omnis diui/
ne legis doctrina. His igitur exēplis modius·xxii·sextariorū
a moysi secundum sacri legis mensuram efectus est. Quamuis

diuerse gentes huic mensure pondus·vel adiciát ignorátes·vel detrahát·apud hebreos cóstitutione diuina tali ratione seruat Modius a modo dictus .Hinc & modica id est moderata Modicis enim modius nomé imposuit. Nam modica p paruis abusiue non proprie dicimus. Satum est genus mésure iuxta morem prouicie palastine vnum & dimidium modiú capiés Cuius nomen ex ebreo sermone tractú est. Satum enim apud ebreos nominatur sumptio siue leuatio·eo q qui metitur·eandem mensuram summat ac leuet. Est & ilud satum mensura sextariorú·xxii·capax quasi modius. Batus vocatur ebraica lingua ab olearia mola·que apud eos·vel bata nominat·capiés quinquaginta sextaria·que mensura vnauice mole proteritur Anfora vocatur·qd hinc & inde leuet·hec grece a figura sui dicitur·q eius anse geminate .videantur aures imitari·Recipit auté vini·vel aque pedem quadratú ·fruméta modios italicos tres Cadus greca anfora est·cótinens vrnas tres Vrna mésura est·q̃ quidam quartarium dicút .Proprie autem vrna vas est·que pro condendis defunctorum cineribus adhiberi solet De quo poeta ·celo tegitur qui non habet vrná. Medimna mensura est quinq modiorum·medimna autem latina lingua vocatur ·id est dimidia·eo qd quinq modios metiat·qui est dimidius numerus a perfecto denario Artaba id é mensura apud egyptios sextariorum ·lxxii ·cóposita ex numero propter lxx ·duarú gentium liguas q orbem impleuerunt. Gomor xv·modiorú vnus appenditur Corus xxx·modiorú mésura completur .Hic ex ebraico sermone descendit·qui vocat coria a similitudine collis .Cora enim hebraice collis appellat.Coacerauati enim modii·xxx·instar collis videnť·& onos cameli efficiunt

De · Singnis·ponderum Ca·xxvii

Ponderis signa plerisq incognita sunt · & inde errorem legentibus faciút·Quappter formas eorú & caracteres vt a veteribus signata sút subiiciamus Z·litera significat dimidium obolú virgula equaliter iacens·sed porrecta simplicit significat obolum·Gemine virgule duo oboli sút T latinum significat obolos·iii F latinú significat obolos iiii· E latinú significat·v· Oboli vero·vi ,pterea caracteré non habét·eo qd in vna dragma·vi·veniunt.quod id é pódus denarii argentei H litera significat siliquas·vii·id é tremissem

N latinum significat nomisma grecum id ē solidum I B. iota adiuncto beta significat dimidiū solidum aleua index/tera se diuidentes ·significat dragma · q̃m etiam olcen appellāt Virgule due ex vno angulo N·L·latino adiūcto gāma greco significat semiuncia·L·O Gamma autē grecum litere·o·latinū in fine adiuncto significat vnciam·A·I ·lauta grece per mediū sui·I·latino subiecto significat libram·K·I kapa grece circa finē cornu adiuncto·I greco significat ciatū K· O Si vero o·latinū habuerit ·adiūctum eminam demonstrat ·quam greci cotulā vocant. Σ E·grecum si acceperit·e·latino adiunctū ·significat sextarium· Σ O·si o. adiunctū latino ·signicat acitabulum qd greci oxifalon vocāt·N M·mo grecū superposito·n·latino significat mna. A latinum in fine habens lauta grecum· significat talentum A.O grecum in dextero brachi supeerio·o·litera coniuncta ·renix est

INCIPIT·LIBER·XVII·DE·AVCTORIBVS·RERVM·RVSTICARVM

Ca·1

RERVM·RVSTICARVM SCRIBENDI·SOLERCIA·APVD·GRECOS·PRIMVS·ESIODVS·BOecius humanus studiis cōtulit. Deinde democtus magnus quoq; cartaginēsis i xxviii·voluminibus studiū agcolationis cōscripsit. Apud romanos autē de agricultura primus cato instituit ·Quam deide marcus terētius expoliuit ·Mox virgilius laude carminum extulit. Nec minus studium habuerunt pre modum·cornelius celsus·& iulius·articus·emilianus·siue colomella insignis orator ·q totū corpus discipline eiusdem cōplexus Primum ad aratrum boues iunxisse ferum·quēdam priuatum hominem·fulminatū nomie omogirum. Quidam autem osirim dicūt esse artis huius inuentore ·quidam trepto/lemum. Et hic questio est·quomodo primum ceres·ferro in grecia vertere terram instituit· Sed ferro qualicumq; nō speciāliter vomere·aut aratro. Stercorandi agri rationem primus induxit. quidam nomine stercutus in italia. Cuius ·ara apico dedicata est rome. Nic plura instrumenta agriculture repperit Primusq; agros firmauit·eundem quidem saturnū putauerūt